

Олена Крестініна

Дослідження та реставрація шести ікон із зображенням 12 апостолів з фондів Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника

Обстежено і відреставровано збірку шести ікон із зображенням 12 апостолів. Можна стверджувати, що ікони виконані одним майстром і датуються II пол. XIX ст.

Ключові слова: збірка, реставрація, ікона, хітон.

Протягом 2013 р. з'ясовано, що в фондах Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника знаходяться шість ікон із зображенням апостолів - тобто всі дванадцять апостолів у повному зібранні. Дві з цих ікон «Св. Апостоли Петро та Павло» (ф.1) і «Св. Апостоли Андрій та Фома» (ф.2) вже були відреставровані в 1999 р. в Центрі реставрації та експертизи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника¹. Ікони «Св. Апостоли Марко та Варфоломій» (ф.3) і «Св. Апостоли Лука та Філіп» (ф.4), «Св. Апостоли Матфей та Іоаків» (ф.5) і «Св. Апостоли

Фото 1.

Фото 2.

Фото 3.

Фото 4.

Фото 5.

Фото 6.

Симон та Іуда» (ф.6) надійшли на реставрацію в 2013 р.. Ікони датуються II пол. XIX ст. За даними інвентарної книги ікони були передані 18 жовтня 1978 р. з Музею Українського Образотворчого Мистецтва².

Маючи всі шість ікон, з'явилося бажання з'ясувати, чи всі вони написані одним автором та являють собою одне ціле.

Усі постаті зображені в центрі на повний зріст на великій золотавій хмарці, освітленій небесним сяйвом. Фон блакитного неба досить прозорий із скупченням сріблястих хмаринок. Всі апостоли одягнені в хітон та гиматій, мають різні атрибути, відповідно до іконографії, адже зазвичай вони зображуються з книгою або сувоєм.

Не можна не відмітити дещо театральні пози персонажів, які утім не позбавлені витонченості. Різні повороти фігур, розмаїття жестів та поглядів запобігає одноманітності образів. У малюванні ликів, які набули реалістичних рис, відбулася індивідуалізація та психологізація образів, уподібненість святих до живих людей. Однаково прописані пальці рук та ніг - худорляві та видовжені. За характером бганок теж можна простежити руку одного майстра. Волосся та борода написані досить прозоро, з декількома прописаними деталями. За колоритом та технікою виконання ідентичні.

Підписані ікони жовтою охрою з окресленням коричнево-червоною фарбою. Німби представляють собою контур розчиненого золота з обведенням коричнево-червоною фарбою. Коричнева рамка по периметру ікон однакова.

Ікони написані на липовій дошці, розміром 34.5 x 27.5 см. Основа має дві шпуги, дубові, які врізані паралельно з однієї сторони та мають утовщення зліва направо. На лівому та правому торцях є написи - дати вшанування святих апостолів. При написанні ймовірно використана туш. Дошки оброблені рубанком зі звороту. По кутах наявний скос під кутом 15 градусів шириною 2 см. Деревина сіро-жовтого кольору, просочена воском. Вся поверхня зворотної сторони ікон вкрита нашаруваннями пилу та бруду. Грунт – клеєкрейдовий, ймовірно емульсійний, світло-охристого відтінку, нанесений тонким шаром, рівномірний. В деяких місцях є здуття фарбового шару та левкасу із дрібними втратами. Фарбовий шар ікон виконаний в техніці олійного живопису, тонкий, кракелюр дрібно та середньосітчастий, наявні втрати фарбового шару та левкасу. Ікони рівномірно вкриті авторським лаком, який з часом пожовтів. По всій поверхні ікон наявні нашарування пилу та бруду.

Під час обстеження у світлі видимої Уф люмінесценції було виявлено записи на іконах «Св. Апостоли Марко та Варфоломій» (див. ф.3) та «Св. Апостоли Лука та Філіп» (див. ф.4).

У центральній частині праворуч під назвою «Св. Апостол Марко» (ф.7) виявлено інше ім'я – «Іоаків Алфеев», а під назвою «Св. Апостол Лука» (ф.8) – ім'я «Іоанн». В обох випадках під записами був знайдений шар олійної фарби, напівпрозорий. Верхня назва написана ідентично попередній, із збереженням стилістики та колориту. Записи виявлені під шаром авторського лаку.

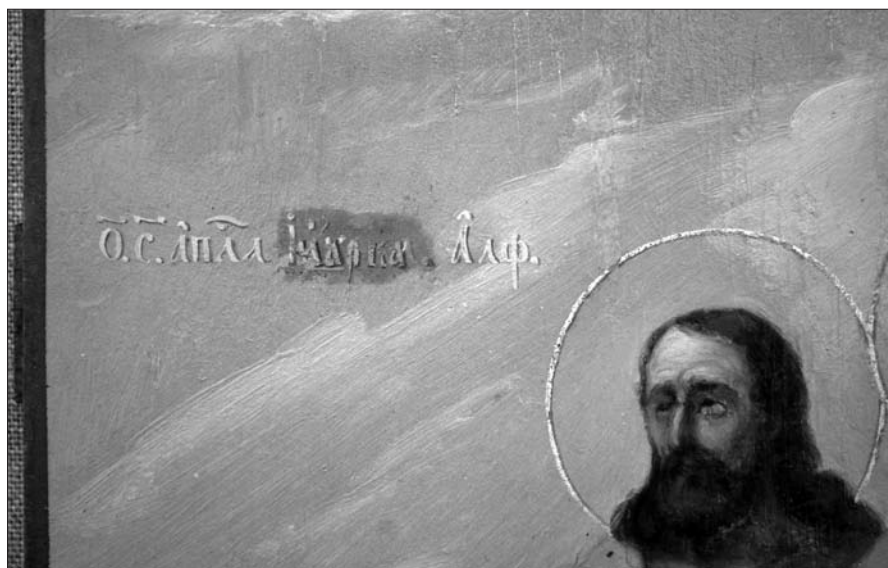

Фото 7.

Фото 8.

Виправлена назва співпадає з датою вшанування, яка зазначена на торці ікони. А також наявне виправлення зі звороту. На першій іконі написано поверх старої назви, а на другій - витерто і написано заново.

Після обстеження ікон було визначено склад та послідовність реставраційних заходів.

У ході реставрації проведено локальне укріплення фарбового шару та левкасу, зі звороту видалено поверхневі пилові забруднення. З лицьової сторони в місцях втрат підведено реставраційний левкас, видалені поверхневі забруднення. Потоншено пожовтілий лак та проведено тонування втрат у тон авторського живопису. На реставраційній Раді було затверджено залишити ім'я апостола, яке написано поверх іншого. Частково видаливши запис навколо напису. Ікону покрито захисним шаром лаку.

Підсумовуючи візуальне обстеження та дослідження всіх шести ікон, можемо стверджувати, що за манерою живопису, композицією, колоритом та технічними характеристиками вони належать руці одного майстра і слід датувати їх II пол. XIX ст.

Ікони з сюжетом «Дванадцять Апостолів», враховуючи їх невеликий розмір - 34.5 x 27.5 см, найімовірніше використовувалися як аналойні і виносилися тільки в дні вшанування святих апостолів.

¹Фонди Києво-Печерського заповідника. Книга надходжень 1970-1980 рр.

²Фонди Києво-Печерського заповідника. Реставраційні паспорти за 1999 р.

SUMMARY

Olena Krestinina

The study and restoration of six icons with images of twelve apostles from funds of National Kiev Pechersk historical and cultural reservation

Collection of six icons with images of twelve apostles is studied and restored. One can affirm that icons were made by one master in second half of the 19th century.

Keywords: collection, restoration, icon, chiton